

ISSN 2223-3822

Girenko, Yu. (2017) Rol ekonomichnoi skladovoi vyrobnytstva khmeliu v Ukraini [The role of the economic components in hops production in Ukraine]. *Socio-Economic Problems and the State*. 17 (2), 30-40.

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ВИРОБНИЦТВА ХМЕЛЮ В УКРАЇНІ

Юрій Гіренко

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, 03127, Україна

e-mail: gireenko@gmail.com

аспірант

Науковий керівник – Захарчук О.В., д.е.н.

Article history:

Received: September, 2017

1st Revision: October, 2017

Accepted: November, 2017

JEL classification:

Q11

Q12

Q13

UDC:

666.791

Abstract: У статті представлені результати дослідження параметрів економічної складової виробництва хмелю в Україні. В якості методичного інструментарію дослідження застосовано як загальнонаукові, так і спеціально-наукові методи, зокрема: економіко-статистичний, детермінованого факторного аналізу, абстрактно-логічний, індукції та дедукції, порівняння тощо. При цьому використано дані сільськогосподарських підприємств Житомирської, Львівської, Рівненської, Хмельницької та інших областей.

Висвітлено динаміку, склад і структуру витрат на вирощування хмелю, що дало змогу з'ясувати причини зміни собівартості виробництва одного центнеру продукції. Визначено тенденції зміни грошових надходжень хмелярських підприємств та основні чинники, що їх зумовили. Проаналізовано формування прибутку хмелевиробників та оцінено економічну ефективність вирощування хмелю у сільськогосподарських підприємствах. Сформовано аналітичну базу даних для розробки системи заходів щодо розвитку модернізації хмелярських підприємств України.

Keywords: підприємство, витрати виробництва, собівартість одиниці продукції, дохід від реалізації продукції, прибуток, економічна ефективність вирощування хмелю.

Гіренко Ю. Роль економічної складової виробництва хмелю в Україні [Електронний ресурс] / Юрій Гіренко // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2017. — Вип. 2 (17). — С. 30-40. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17gyohvu.pdf>.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Ефективність виробництва – важлива складова підприємництва, яка визначається шляхом співставлення затрачених ресурсів з розміром отриманого ефекту. Дана практика, дозволяє оцінити рівень розвитку підприємства відносно решти, в визначеній галузі. Так, систематичне впровадження модернізаційних змін на інноваційній основі, вважаємо – однією з головних передумов, стосовно підвищення продуктивності виробництва, що особливо актуальне для вітчизняного хмелярського комплексу. Адже, хміль – важлива та водночас, одна з найбільш ресурсозатратних агропромислових культур. Значна частина зібраного врожаю шишки (в межах 90 %) реалізується для потреб пивоварів, решта – розподіляється між товаровиробниками інших видів продукції [1].

За період з 2005 по 2015 роки, чисельність продуктивних площ хмелю в Україні скоротилась – з 665 до 187 га, валового збору – з 4700 до 2174 т, загальна кількість хмелярських підприємств за цей же час, зменшилася – з 46 до 6 одиниць [2].

Коротко наведені нижче розрахунки, яскраво вказують на економічні труднощі, які також пов'язані і зі значними обсягами нереалізованої вітчизняної хмелярської продукції, складські запаси якої, щороку зростали [9]. Отже, з огляду на необхідність напрацювання пропозицій, стосовно підвищення економічної ефективності в майбутніх періодах, вважаємо доцільним у цій статті розглянути існуючу економічну ситуацію з вирощуванням культури хмелю в Україні.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Економічну ефективність та можливі шляхи, стосовно її підвищення, у своїх наукових працях досліджували наступні вчені: В. Андрійчук [3], В. Месель–Веселяк, Г. Черевко, П. Пуцентейло, В. Дієсперов [4] та ін. Стосовно ефективності роботи вітчизняних хмелярських підприємств, можна виокремити роботи таких дослідників галузі, як: О. Я. Стойка, Н. О. Куровської, Т. С. Муляр [6], А. В. Проценко [5], Т. М. Ратошнюк [10], Т. Ю. Приймачук [7], Р. І. Рудика [8] та ін.

3. Постановка завдання.

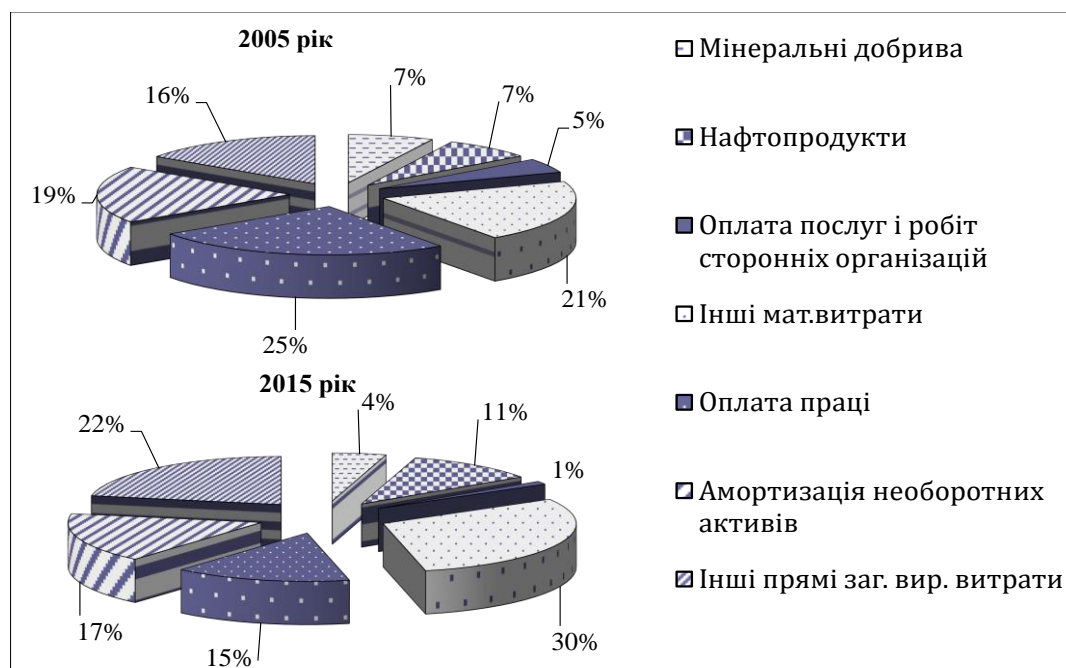
З метою напрацювання пропозицій, щодо здійснення ефективних модернізаційно–технічних перетворень у вітчизняній галузі хмелярства в досяжній перспективі. Запропонована стаття висвітлює динаміку економічних змін, під час діяльності хмелярських підприємств за період з 2005 по 2015 роки.

4. Виклад основного матеріалу.

Вирощування культури хмелю, є важливим та перспективним аспектом соціально–економічного розвитку сільських територій. За оцінками фахівців, щорічна потреба в хмелярській продукції з боку вітчизняних пивоварів складає приблизно 100 т. Але, з цієї кількості, частка саме українського хмелю є досить незначною [2].

Наведене, яскраво вказує на суттєві труднощі з реалізацією, які виникли у тому числі, внаслідок підвищення виробничих витрат пов'язаних з вирощуванням, що збільшило кінцеву відпускну вартість вітчизняного хмелю–сирцю.

Величина та динаміка зміни вартісних показників, враховуючи виробничі витрати під час господарської діяльності українських хмелярських підприємств за 2005 – 2015 роки, була розрахована та оформлена нами в окремий рисунок (рис. 1).

Рис. 1. Структура виробничих витрати на вирощування хмелю у підприємствах, %
Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

Отже, з даних рис.1 видно, що сума виробничих витрат хмелярських підприємств за досліджуваний період зросла і в грошовому виразі склала у 2015 році – 15,7 млн грн. Дане явище було зумовлено збільшенням суми прямих матеріальних витрат – на 3,8 млн грн, або у 2,1 рази, прямих витрат на оплату праці – на 0,1 млн грн, та інших прямих загальновиробничих витрат – на 3,1 млн грн, або у 2,0 рази.

Збільшення суми прямих матеріальних витрат є результатом підвищення вартості нафтопродуктів, внаслідок чого витрати на них зросли на 1,1 млн грн, або у 2,7 рази і складають 1,7 млн грн, та збільшення інших матеріальних витрат – на 2,9 млн грн, або у 2,6 рази до величини 4,7 млн грн. Інші прямі загальновиробничі витрати зросли через збільшення суми амортизації необоротних активів – на 0,9 млн грн, або на 56,8 % до 2,6 млн грн. У поєднанні із зменшенням площі насаджень, сума виробничих витрат з розрахунку на 1 га хмелю зросла на 70,8 тис. грн у 6,4 рази до 83,9 тис. грн (табл. 1).

Таблиця 1. Виробничі витрати на 1 га насаджень хмелю у сільськогосподарських підприємствах, тис. грн

Показник	Рік				2015 р. у % до	
	2005	2010	2014	2015	2005 р.	2014 р.
Прямі матеріальні витрати	5,3	15,4	11,4	39,0	7,4 рази	3,4 рази
З них: мінеральні добрива	0,9	2,4	1,2	3,8	4,0 рази	3,1 рази
нафтопродукти	1,0	3,2	3,5	9,2	9,5 рази	2,6 рази
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	0,6	1,5	1,4	0,9	140,8	62,9
інші матеріальні витрати	2,7	8,4	5,3	25,1	9,2 рази	4,7 рази
Прямі витрати на оплату праці	3,3	9,3	6,4	12,4	3,8 рази	194,7
Інші прямі загальновиробничі витрати	4,5	14,7	14,2	32,5	7,2 рази	2,3 рази
У т.ч. амортизація необоротних активів	2,5	7,0	7,8	14,0	5,6 рази	179,5
Всього витрат	13,1	39,4	32,0	83,9	6,4 рази	2,6 рази

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

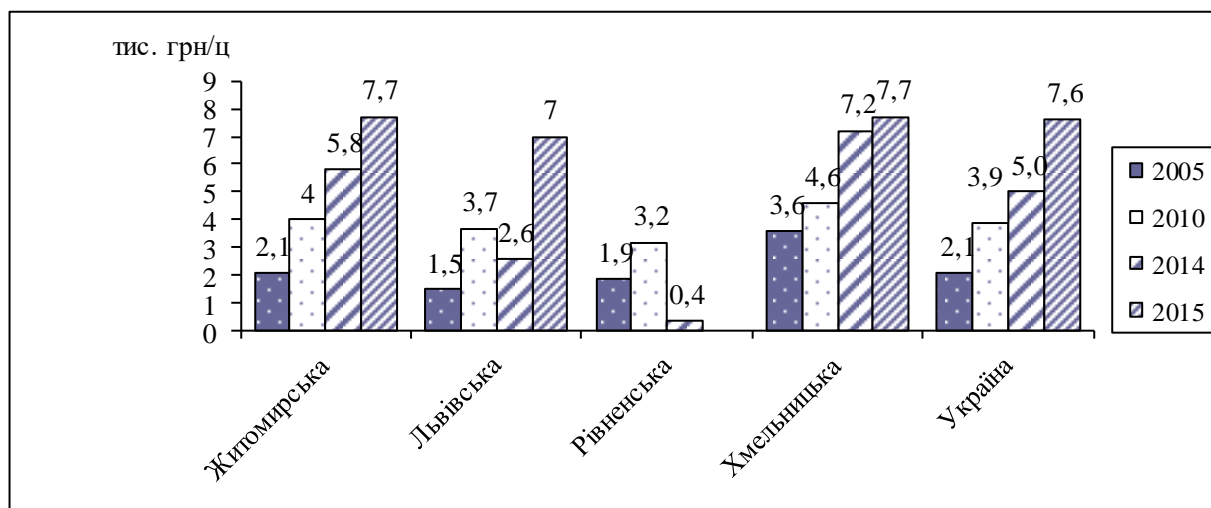
Як наслідок, повна собівартість хмелю у сільськогосподарських підприємствах у 2015 році склала 20,8 млн грн, що на 11,8 млн грн, або у 2,3 ази перевищує значення 2005 року (табл. 2).

Таблиця 2. Повна собівартість реалізованого хмелю сільськогосподарських підприємств, тис. грн

Область	Рік				2015 р. у % до	
	2005	2010	2014	2015	2005 р.	2014 р.
Житомирська	6574,7	11000,5	10077,7	17188,4	2,6 рази	170,6
Львівська	1076,1	2829,0	1567,8	1694,1	157,4	108,1
Рівненська	172,6	478,0	46,8	-	-	-
Хмельницька	1064,6	1054,0	1627,0	1938,0	182,0	119,1
Інші	149,0	-	-	-	-	-
В цілому по Україні	9037,0	15361,5	13319,3	20820,5	2,3 рази	156,3

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

При цьому зменшення валового збору та зниження обсягу реалізації хмелю виступило, як катализатор у зростанні повної собівартості 1 ц продукції: за 2005 – 2015 роки вона підвищилася на 5,5 тис. грн, або у 3,6 рази і склала 7,6 тис. грн (рис. 2).

Рис. 2. Повна собівартість 1 ц реалізованого хмелю сільськогосподарських підприємств, тис. грн

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

Дані щодо чистого доходу від реалізації хмелю в сільськогосподарських підприємствах за досліджуваний період, наведені в табл. 3.

Таблиця 3. Чистий дохід від реалізації хмелю сільськогосподарських підприємств, тис. грн

Область	Рік				2015 р. разів до	
	2005	2010	2014	2015	2005 р.	2014 р.
Житомирська	4138,0	6119,8	10004,1	23938,4	5,8	2,4
Львівська	873,4	2344,6	1339,3	2714,3	3,1	2,0
Рівненська	85,0	551,0	47,9	-	-	-
Хмельницька	530,4	737,0	666,0	2476,0	4,7	3,7
Інші	75,7	-	-	-	-	-
В цілому по Україні	5702,5	9752,4	12057,3	29128,7	5,1	2,4

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

З даних в табл. 3 видно, що у 2015 році порівняно з 2005 – м, сума чистого доходу від реалізації хмелю збільшилася на 23,4 млн грн, або у 5,1 разів і склала 29,1 млн грн.

У поєднанні зі зменшенням кількості товаровиробників у галузі хмелярства, величина чистого доходу з розрахунку на одне підприємство в 2015 році складає 4,9 млн грн, коли у 2005 році вона становила 124,0 тис. грн, тобто зросла на 4,8 млн грн, або у 39,2 разів (табл. 4).

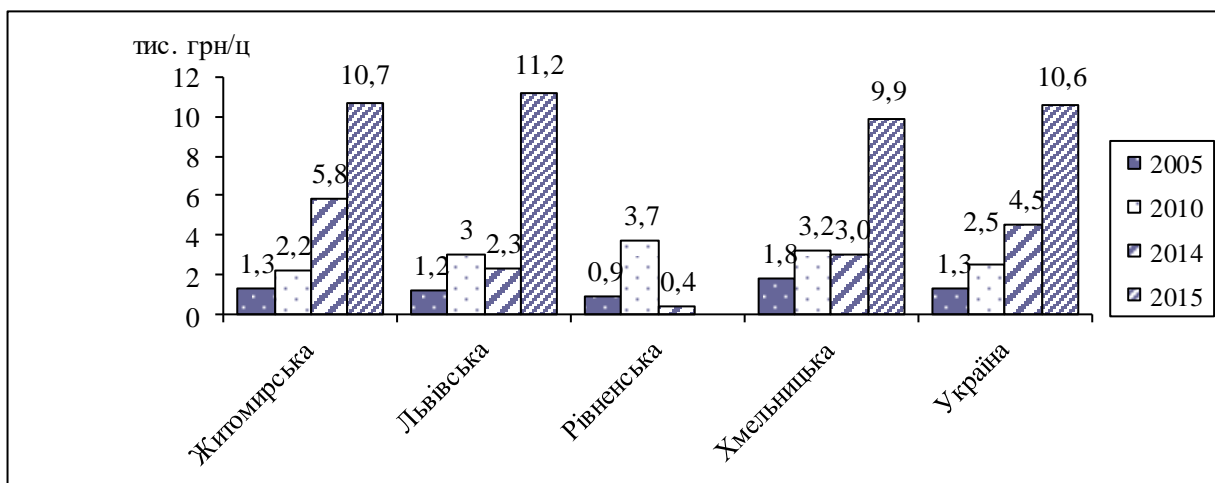
Таблиця 4. Чистий дохід від реалізації хмелю в середньому одного сільськогосподарського підприємства, тис. грн

Область	Рік				2015 р. разів до	
	2005	2010	2014	2015	2005 р.	2014 р.
Житомирська	118,2	360,0	769,5	7979,5	67,5	10,4
Львівська	218,4	586,2	669,7	1357,2	6,2	2,0
Рівненська	42,5	183,7	47,9	-	-	-
Хмельницька	530,4	737,0	666,0	2476,0	4,7	3,7
Інші	18,9	-	-	-	-	-
В цілому по Україні	124,0	390,1	709,3	4854,8	39,2	6,8

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Вища за середнє значення в цілому по Україні сума чистого доходу від реалізації хмелю у підприємствах Житомирської області – 8,0 млн грн. Зокрема, у СТОВ «Спілка хмелярів та пивоварів» Чуднівського району величина показника складає 7,5 млн грн, у ТОВ «Вертокиївка-хміль» Житомирського району – 14,3 млн грн.

Збільшення розміру чистого доходу, що спостерігається в розрізі областей та на загальному рівні, зумовлене значним збільшенням ціни реалізації 1 ц хмелю (рис. 3).

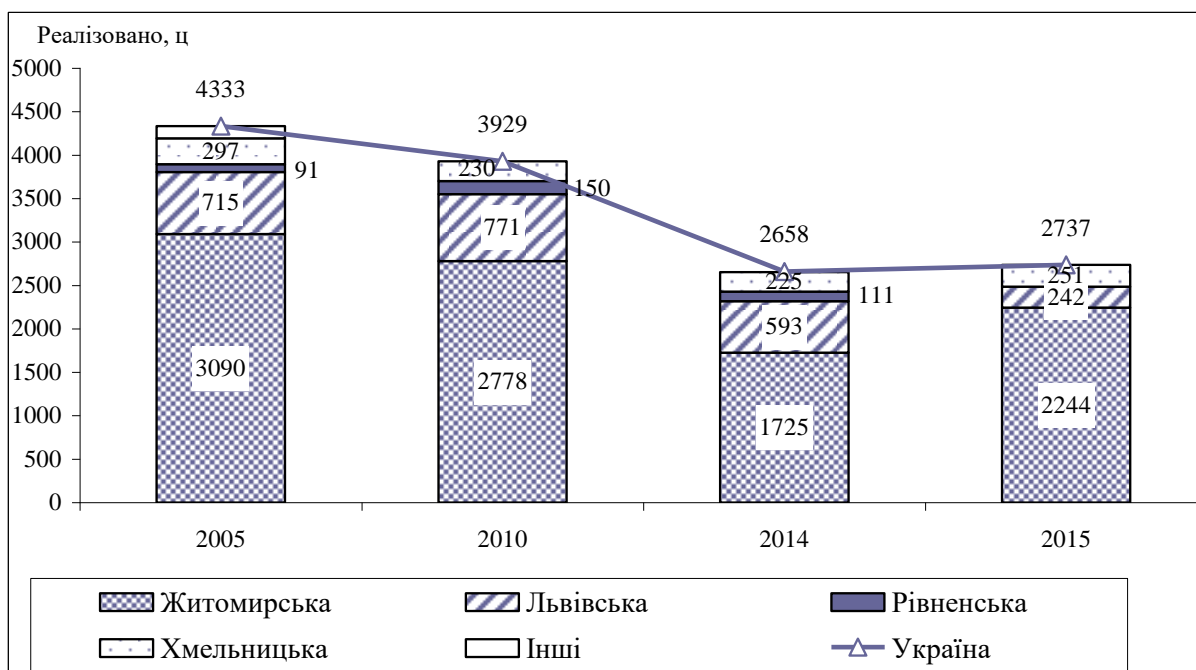

Рис. 3. Середня ціна реалізації 1 ц хмелю, тис. грн.

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

Як свідчать дані рис. 3, з 2005 по 2015 роки ціна реалізації 1 ц хмелю в середньому по Україні зросла на 9,3 тис. грн, або у 8,1 разів і становить 10,6 тис. грн.

Проте, через зменшення обсягу реалізації продукції товаровиробники галузі хмелярства отримали значно менше грошових надходжень, ніж за умови хоча б сталості даного чинника (рис. 4).

Рис. 4. Обсяг реалізації хмелю сільськогосподарськими підприємствами, ц

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

З розрахунку на одне підприємство обсяг реалізації хмелю в цілому характеризується позитивною тенденцією зміни. Так, за період 2005 по 2015 роки, обсяг реалізації хмелю одного сільськогосподарського підприємства збільшився на 362,0 ц або у 4,8 разів і становить 456,2 ц. При цьому у підприємствах Житомирської області значення показника в 1,6 рази вище за середню величину в цілому по Україні і складає 748,0 ц. Зокрема, у СТОВ «Спілка хмелярів та пивоварів» Чуднівського району обсяг реалізації хмелю нині становить 1052,3 ц, у ТОВ «Вертокиївка – хміль» Житомирського району – 1040 ц.

У підприємствах Львівської та Хмельницької областей обсяг реалізації хмелю одного сільськогосподарського підприємства за досліджуваний період є нижчим у 3,8 рази і в 1,8 рази відповідно, від середнього значення в цілому по Україні (табл.5).

Таблиця 5. Обсяг реалізації хмелю в середньому одного сільськогосподарського підприємства, ц

Область	Рік				2015 р. у % до	
	2005	2010	2014	2015	2005 р.	2014 р.
Житомирська	88,3	163,4	132,7	748,0	8,5 р.	5,6 р.
Львівська	178,8	192,8	296,5	121,0	67,7	40,8
Рівненська	45,5	50,0	115,0	-	-	-
Хмельницька	297,0	230,0	225,0	251,0	84,5	111,6
Інші	35,0	-	-	-	-	-
В цілому по Україні	94,2	157,2	156,4	456,2	4,8 р.	2,9 р.

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

За результатами проведеного детермінованого факторного аналізу прибутку від реалізації хмелю сільськогосподарських підприємств встановлено, що в цілому по Україні за рахунок збільшення реалізаційної ціни прибутковість у хмелярстві зростає (табл. 6).

Таблиця 6. Результати детермінованого факторного аналізу прибутку від реалізації хмелю сільськогосподарських підприємств, тис. грн

Показник	Україна	Житомирська	Львівська	Хмельницька
Зміна маси прибутку тис. грн	11643	9187	1223	1072
у т.ч. за рахунок:				
обсягу реалізації	1228	667	134	83
собівартості	-15112	-12414	-1330	-1038
ціни реалізації	25527	20933	2419	2028

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

В основі факторного аналізу індексним методом лежить індекс прибутку:

$$\underbrace{\frac{\sum g_1(C_1 - C_1)}{\sum g_0(C_0 - C_0)}}_{\text{зміна прибутку}} = \underbrace{\frac{\sum g_1(C_0 - C_0)}{\sum g_0(C_0 - C_0)}}_{\text{обсягу реалізації}} \cdot \underbrace{\frac{\sum g_1(C_1 - C_1)}{\sum g_1(C_1 - C_0)}}_{\text{собівартост}} \cdot \underbrace{\frac{\sum g_1(C_1 - C_1)}{\sum g_1(C_0 - C_0)}}_{\text{ціни реалізації}} \quad (1)$$

g - обсяг реалізації продукції відповідно в базовому та звітному періодах;

Ц - середня ціна реалізації, відповідно в базовому та звітному періодах;

C - середня собівартість, відповідно в базовому та звітному періодах;

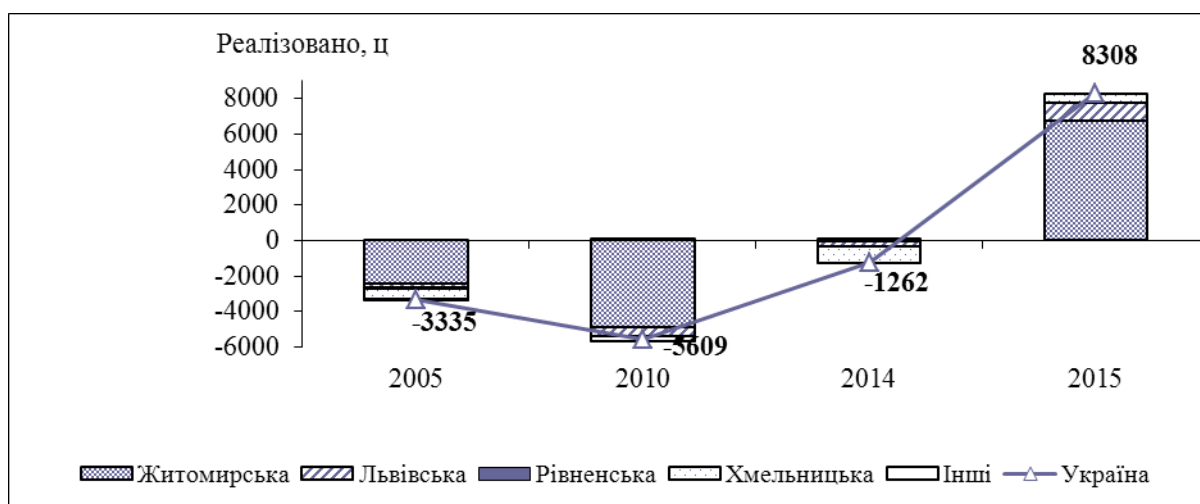
Отже, у 2015 році підприємства галузі хмелярства стали прибутковими: сума прибутку від реалізації продукції склала 8,3 млн грн, коли у 2005 році збиток становив 3,3 млн грн. При цьому 6,8 млн грн прибутку, або 81,2 % від його загальної величини отримали підприємства Житомирської області, 1,0 млн грн прибутку або 12,3 % від загальної величини – підприємства Львівської області і 0,5 млн грн прибутку, або 6,5 % від загальної величини – підприємства Хмельницької області (табл. 7).

Таблиця 7. Прибуток (збиток) від реалізації хмелю сільськогосподарських підприємств, тис. грн

Область	Рік				2015 р. +/- до	
	2005	2010	2014	2015	2005 р.	2014 р.
Житомирська	-2436,7	-4880,7	-73,6	6750,0	9186,7	6823,6
Львівська	-202,7	-484,4	-228,5	1020,2	1222,9	1248,7
Рівненська	-87,6	73,0	1,1	-	-	-
Хмельницька	-534,2	-317,0	-961,0	538,0	1072,2	1499,0
Інші	-73,3	-	-	-	-	-
В цілому по Україні	-3334,5	-5609,1	-1262,0	8308,2	11642,7	9570,2

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

З розрахунку на одне підприємство сума прибутку від реалізації хмелю в цілому по Україні у 2015 році склала 1,4 млн грн, проти 72,5 тис. грн збитку у 2005 році. У тому числі: у Житомирській області вона становить 2,3 млн грн (у СТОВ «Спілка хмелярів та пивоварів» Чуднівського району – 0,2 млн грн, у ТОВ «Вертокиївка – хміль» Житомирського району – 5,9 млн грн), у Львівській та Хмельницькій областях – 0,5 млн грн (рис.5).

Рис. 5. Прибуток (збиток) від реалізації хмелю сільськогосподарських підприємств, тис. грн

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

Як наслідок, у 2015 р. порівняно з 2005 р. поліпшилися показники ефективності виробництва хмелярської продукції в Україні (табл. 8).

Таблиця 8. Ефективність вирощування хмелю у сільськогосподарських підприємствах

Показник	Рік				2015 р. +/- до	
	2005	2010	2014	2015	2005 р.	2014 р.
Матеріаловіддача, грн	1,63	0,95	2,64	4,00	2,37	1,36
Зарплатовіддача, грн	2,61	1,57	4,73	12,56	9,95	7,83
Амортвіддача, грн	3,42	2,07	3,87	11,14	7,72	7,27
Дохідність продукції, тис. грн	1,32	2,48	4,54	10,64	9,32	6,11
Прибутковість (збитковість) продукції, тис. грн	-0,77	-1,43	-0,47	3,04	3,81	3,51
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва продукції, %	-36,9	-36,5	-9,5	39,9	76,80	49,38
Рівень рентабельності (збитковості) реалізації продукції, %	-58,5	-57,5	-10,5	28,5	87,00	38,99

Примітка: Розраховано за даними Державної служби статистики України

5. Висновки та пропозиції.

Таким чином, протягом 2005 – 2015 років, динаміка економічних змін, під час діяльності вітчизняних хмелярських господарств носила, як негативний, так і позитивний характер. Зокрема, до негативних явищ, відносимо зростання витрат та собівартості виробництва. У свою чергу, збільшення обсягів та реалізаційної ціни, позитивно вплинуло на прибутковість, яка у 2015 році значно зросла, порівнюючи з попередніми роками.

Author details (in Russian)

Роль экономической составляющей производства хмеля в Украине

Юрий Гиренко

Национальный научный центр «Институт аграрной экономики»

ул. Героев Обороны, 10, г. Киев, 03127, Украина

e-mail: gireenko@gmail.com

аспирант

Научный руководитель – Захарчук О.В., д.э.н.

Аннотация. В статье представлены результаты исследования параметров экономической составляющей производства хмеля в Украине. В качестве методического инструментария исследования применены как общенаучные, так и специально-научные методы, в частности: экономико-статистический, детерминированного факторного анализа, абстрактно-логический, индукции и дедукции, сравнения и т. При этом использованы данные сельскохозяйственных предприятий Житомирской, Львовской, Ровенской, Хмельницкой и других областей. Освещены динамику, состав и структуру затрат на выращивание хмеля, что позволило выяснить причины изменения себестоимости производства одного центнера продукции. Определены тенденции изменения денежных поступлений хмелеводческих предприятий и основные факторы, которые обусловили. Проанализировано формирование прибыли хмелепроизводителей и оценено экономическую эффективность выращивания хмеля в сельскохозяйственных предприятиях. Сформирована аналитическая база данных для разработки системы мер по развитию модернизации хмелеводческих предприятий Украины.

Ключевые слова: предприятие, издержки производства, себестоимость единицы продукции, доход от реализации продукции, прибыль, экономическая эффективность выращивания хмеля.

Author details (in English)

The role of the economic components in hops production in Ukraine

Yuriy Girenko

National scientific centre «Institute of agrarian economy»

10 Heroiv Oborony str., 03127, Kyiv Ukraine

e-mail: gireenko@gmail.com

Postgraduate student

Supervisor – Dr., Zakharchuk O.V.

Abstract. The article covers the research results of the economic component's parameters of the hop production in Ukraine. As a methodological tool of research, both general scientific and special methods are used, in particular: economical-statistical, deterministic factor analysis, abstract-logical, induction and deduction, comparison, etc. In this case, the data of agricultural enterprises of Zhytomyr, L'viv, Rivne, Khmelnytsky and other regions were used.

The dynamics, composition and structure of the hop cultivation costs were highlighted, which made it possible to find out the reasons for the change in the cost of production of 1 dt of products. The tendencies of changes in cash receipts of hop products and the main factors that caused them are determined. The profit generation of hops producers was analyzed. The author also estimated the economic efficiency of growing hops in agricultural enterprises. An analytical database was worked out for the formulation of a system of measures for the development of modernization of hop enterprises in Ukraine.

Key words: enterprise, production costs, cost per unit of production, income from sales of products, profit, economic efficiency of growing hop.

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17gyohvu.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Girenko, Yu. (2017). Rol ekonomichnoi skladovoi vyrobnytstva khmeliu v Ukraini [The role of the economic components in hops production in Ukraine]. *Socio-Economic Problems and the State*. 17 (2), 30-40.

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17gyohvu.pdf>

Використана література:

1. Добринська Н. К. Встановлення оптимальних строків збирання нових сортів хмелю з підвищеним вмістом біологічно активних сполук / [Н. К. Добринська, Р. І. Рудик, Л. В. Проценко, М. І. Ляшенко, О. В. Свірчевська, І. О. Пасічник, Т. П. Гринюк, А. С. Власенко, Н. З. Ковальчук, О. В. Черненко, А. В. Проценко, В. Б. Ковальов, В. І. Герасимчук]; за ред. Л. В. Проценко. – Житомир: Рута, 2015. – 28с.
2. Гіренко Ю. О. Ефективність виробництва хмелю в Україні/ Ю. О. Гіренко// Економіка АПК. – 2017. – № 2. – С.83 – 88.
3. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: навч. –метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2010. – 414 с.
4. Дієсперов В. С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008 – 340 с.
5. Проценко А. В. Інноваційне забезпечення галузі хмелярства / А. В. Проценко // Економіка АПК – 2010. – № 8. – С. 112 – 118.
6. Стратегічне управління підприємствами галузі хмелярства: монографія / Т. С. Муляр, Г. В. Осовська. – Житомирський національний агроекологічний університет, 2013. – 244 с.
7. Савченко Ю. І., Приймачук Т. Ю., Сітнікова Т. Ю. Тенденції розвитку ринку хмелю/ Ю. І. Савченко//Вісн. аграрн. науки. – 2012. – № 2. – С. 67 – 71.
8. Рудик Р. І. Експортно – імпорتنі операції на ринку хмелепродукції /Р. І. Рудик//Економіка АПК – 2012. – № 2. – С. 103 – 109.
9. Інноваційний шлях розвитку хмелярства; за ред. акад. НААН Ю. І. Савченка. — Житомир: “Рута”, 2011. — 112 с.
10. Ратошнюк Т. М. Перспективи розвитку хмелярства України в контексті євроінтеграційних процесів/ Т. М. Ратошнюк// Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С.59 – 62

References

1. Dobrynska, N. K., Rudyk, R. I., Protsenko, L. V., Lyashenko, M. I., Svirchevska, O. V., Pasichnyk, I. O., Gryniuk, T. P., Vlasenko, A. S., Kovalchuk, N. Z., Chernenko, O. V., Protsenko, A. V., Kovalov, V. B. & Gerasymchuk, V. I. (2015). Vstanovlennia optymalnyh strokiv zbyrannia novykh sortiv hmeliu z pidvyschenym vmistom biologichno aktyvnykh spoluk [Establishment of optimal terms of collection of new varieties of hop with enhance able maintenance biologically active connections]. Zhitomir: Ruta [in Ukraine].
2. Girenko, Yu. O. (2017). Efektyvnist vyrobnytstva hmeliu v Ukrayini [Efficiency of production of hop is in Ukraine]. Kyiv: Ekonomika apk [in Ukraine].
3. Andriychuk, V. G. (2010). Ekonomika pidpriemstv agropromislovogo kompleksu [Economy of enterprises of agro industrial complex]. Kyiv: KNEU [in Ukraine].
4. Diesperov, V.S. (2008). Efektyvnist vyrobnytstva u silskogospodarskomu pidpriemstvi [Efficiency of production is in an agricultural enterprise]. Kyiv: NSC IAE [in Ukraine].
5. Protsenko, A. V. (2010). Innovatsiyne zabezpechennya galuzi hmelyarstva [Innovative providing of industry of hop growing]. Kyiv: Ekonomika apk [in Ukraine].
6. Mulyar, T. S. & Osovska, G. V. (2013). Strategichne upravlinnya pidpriemstvamy galuzi hmelyarstva [Strategic management of industry of hop growing enterprises]. Zhitomir: ZhNAU [in Ukraine].

7. Savchenko, Yu. I., Priymachuk, T. Yu. & Sitnikova T. Yu. (2012). Tendentsii rozvytku rynku hmeliu [Progress of market of hop trends]. Kyiv: Bulletin of Agricultural Science [in Ukraine].
8. Rudik, R. I. (2012). Eksportno–importni operatsiyi na rynku hmeleproduktsiyi [Export are the imported operations at the market of products of hop growing] Kyiv: Ekonomika apk [in Ukraine].
9. Savchenko, Yu. I. (2011). Innovatsiynyi shlyah rozvytku hmelyarstva [Innovative way of development of hop growing] Zhitomir: "Ruta"[in Ukraine].
10. Ratoshnyuk, T. M. (2008). Perspektyvy rozvytku hmelyarstva Ukrayiny v konteksti Evrointegratsiynih protsesiv [Prospects of development of hop growing of Ukraine are in the context of euro integration processes]. Kyiv: Ekonomika apk [in Ukraine].

© 2017 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
You are free to:
Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
Under the following terms:
Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
No additional restrictions
You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

